

DE REIS VOORBEREIDEN

Formaliteiten

Verplicht identiteitsbewijs – Identiteitskaart of geldig paspoort.

Visum – Inwoners van de Europese Unie hebben geen visum nodig.

Douane – Krachtens het akkoord van Schengen wordt geen enkele controle uitgevoerd bij het oversteken van de grenzen binnen de Europese Unie. Wanneer u het land binnenkomt via een land dat geen deel uitmaakt van de Europese Unie, moet u langs de douane passeren en de goederen aangeven die u mee hebt.

Met het vliegtuig

In afwachting van de opening van de nieuwe internationale luchthaven **Berlin Brandenburg Willy Brandt** (BER), net naast Schönefeld, beschikt de stad vandaag over twee luchthavens: **Tegel (TXL)**, in de stad, en **Schönefeld (SXF)**, erbuiten. Meer informatie over deze luchthavens: ☎ (018 05) 00 01 86 - www.berlin-airport.de (Engels en Duits).

🕒 *Aankomst in Berlijn, blz. 1*

GEWONE LUCHTVAART-MAATSCHAPPIJEN

Brussels Airlines – Verscheidene vluchten per dag tussen Brussels Airport en Berlin-Tegel. Inlichtingen en reserveringen: ☎ 0902 51 600 (vanuit België) - www.brusselsairlines.com

KLM – Verscheidene vluchten per dag tussen Schiphol en Berlin-Tegel. Inlichtingen en reserveringen: www.klm.com

LOWBUDGETMAATSCHAPPIJEN

Reserveren doet u rechtstreeks op de website van de maatschappijen. Hoe vroeger u boekt, hoe goedkoper: vanaf € 20 exclusief reservatieheffing, reken dus op zo'n € 30 voor de goedkoopste tickets.

EasyJet – Vluchten van Brussels International naar Berlin-Schönefeld - www.easyjet.com

Met de trein

NMBS – ☎ 02 528 28 28 (België) - www.b-rail.com.

NS – ☎ 0900 92 96 (Nederland) - www.ns.nl.

Geldzaken

De munteenheid is de **euro**.

Creditcards – Visa en Eurocard worden het meest gebruikt in Berlijn. Weet echter dat heel wat restaurants, cafés en bars uitsluitend contante betaling aanvaarden. Let op: in de oostelijke wijken van de stad zijn geldautomaten soms moeilijk te vinden.

🕒 *In geval van verlies van uw bankkaart of creditcard: zie het kader 'Geen paniek' blz. 6.*

Seizoenen en klimaat

Zomer – Gemiddelde temperatuur: 22 à 23 °C, met soms pieken boven de 30 °C.

Winter – Gemiddelde temperatuur: 2-3 °C, met erg koude periodes (sneeuw en ijs).

EVENEMENTENKALENDER

Jaarlijks

JANUARI

- **Lange Nacht der Museen** (*Lange nacht van de musea*) – Concerten, lezingen en rondleidingen in meer dan 70 musea, die geopend zijn van 18.00 u tot 2.00 u 's ochtends (laatste za. van de maand). www.lange-nacht-der-museen.de
- **Fashion Week** – Vier dagen lang is Berlijn de hoofdstad van de mode-wereld. Verscheidene defilés zijn toegankelijk voor het grote publiek. (2de helft van de maand). www.fashion-week-berlin.com

FEBRUARI

- **Transmediale** (*Internationaal festival van digitale kunst en cultuur*) – Dé must op het gebied van grafische en digitale kunst (1ste week van de maand). www.transmediale.de
- **Berlinale, Internationale Film-festspiele Berlin** (*Internationaal Filmfestival van Berlijn*) – Vooral in de bioscopen van Potsdamer Platz; bijna 350 vertoningen zijn toegankelijk voor het publiek (eerste helft van de maand). 🎫 *kader blz. 100.*

MAART

- **MaerzMusik** (*Festival van de hedendaagse muziek*) – Tijdens de tweede helft van de maand.

APRIL

- **Festtage** (*Operafestival*) – Berlijnse dagen georganiseerd door de Staatsoper Berlin, gewijd aan de opera's van Wagner (maart of april). www.staatsoper-berlin.org

MEI

- **Myfest** – Ter gelegenheid van 1 mei, gratis concerten in de openlucht in Kreuzberg, bij de Kottbusser Tor en in Görlitzer Park. www.myfest36.de
- **Theatertreffen** (*Theaterontmoetingen*) – Ongeveer 2000 Duitstalige voorstellingen (eerste drie weken van de maand). <http://theatertreffen.com>
- **Karneval der Kulturen** (*Carnaval der Culturen*) – Dit vier dagen durende carnaval in Kreuzberg wordt afgesloten met een stoet van wagens (op zondag). Sommige jaren is er ook een editie in juni. ☎ 60 97 70 22 - www.karneval-berlin.de

MEI-AUGUSTUS

- **Citadel Music Festival** – Het grootste zomerfestival. Concerten in de openlucht in de Spandaucitadel (ten westen van de stad), zowel klassieke als rockmuziek, met internationale sterren. <http://citadel-music-festival.de>

JUNI

- **48 Stunden Neukölln** – Interdisciplinair festival met tentoonstellingen, spektakels en opvoeringen in de wijk Neukölln, naast Kreuzberg (3de weekend van de maand). Een mooi uithangbord van de Berlijnse creativiteit. www.48-stunden-neukoelln.de
- **DMY** – Festival waarbij de top uit het internationale design wordt samengebracht, op de site van de voormalige luchthaven Tempelhof (begin juni). <http://dmy-berlin.com>
- **Fête de la musique** (*Muziekfeest*) – Een zestigstal podia overal in de stad (21 juni). www.fetedelamusique.de

OVERNACHTEN

Geef de voorkeur aan de centraal gelegen wijken (de *Mitte*) en zorg dat er een station van de U-Bahn (metro) of de S-Bahn (snelmetro) in de buurt is. Voor wie graag uitgaat, zijn de *Viertels* (wijken) Kreuzberg, Prenzlauer Berg en Friedrichshain een aanrader.

RESERVERINGSCENTRALES

Berlin Tourismus Marketing GmbH – Reservering en informatie (kamers in hotels en pensions) - www.visitberlin.de
Hotel Reservation Service – www.hrs.de

Bed & Breakfast – www.bed-and-breakfast-berlin.de. Adressen van kamers en appartementen bij particulieren, in alle categorieën. Prijs voor een tweepersoonskamer met gemeenschappelijke badkamer: vanaf € 44, met een eigen badkamer: vanaf € 64 (min. 2 nachten). Verhuur van appartementen (hotelservice op verzoek): vanaf € 52 voor 2 pers. (min. 3 nachten).

Old Town Apartments – www.ota-berlin.de. Verhuurservice van appartementen, voor korte periodes. De adressen hieronder staan met nummers aangegeven op de uitneembare vouwkaart in de flap van de cover (bv. ①). Deze nummers staan voor de naam van elke gelegenheid. Onze prijzen stemmen overeen met het minimumtarief voor een tweepersoonskamer in het hoogseizoen.

Reichstag

VAN € 80 TOT € 150

⑥ **Arte Luise Kunsthotel** – **vouwkaart F3** - Luisenstraße 19 - +

 Friedrichstraße - 28 44 80 - www.luise-berlin.com - 50 kamers. Het oude paleis (1825), dat beschermd is als historisch monument, is omgetoerd tot een origineel hotel, waar kunstenaars hun stempel hebben gedrukt op de kamers.

Scheunenviertel

MINDER DAN € 80

②① **St Christopher's Berlin Hostel** – **vouwkaart G3** - Rosa Luxemburg Straße 39-41 - **Rosa Luxemburg Platz** - 814 539 60 - www.st-christophers.co.uk - 36 kamers. Centraal in de *Mitte* ligt deze standingvolle jeugderberg. Enkele van de tweepersoonskamers hebben een eigen badkamer.

VAN € 80 TOT € 150

②① **Amano** – **vouwkaart G2** - Auguststraße 43 - **Weinmeisterstraße, Rosenthaler Platz** - 809 41 50 - www.amanogroup.de - 162 kamers. De witte kleur van de muren en de bruine meubelen herinneren aan Oost-Berlijn en gaan gepaard met hedendaagse strakke lijnen. Resultaat: een modern-chic hotel dat beslist aan te bevelen is!

Alexanderplatz

VAN € 80 TOT € 150

③ **Alexander Plaza** – **vouwkaart G3** - Rosenstraße 1 - + **Alexanderplatz** - 24 00 10 - classik-hotel-collection.com - 92 kamers. Moderne kamers en enkele appartementen met kookhoek in een gerenoveerd oud gebouw, vlak bij de Hackescher Markt.

UIT ETEN

Berlijn is een waar paradijs voor hongerige en gehaaste stadsmensen: op elk ogenblik van de dag kunt u hier in de *Imbiss* en cafés terecht voor goedkope menu's. Typisch Berlijns zijn de *Bratwurstwalker* op de Alexanderplatz: met de grill op de buik gebonden verkopen ze *Rostbratwurst* om mee te nemen. Andere specialiteit: de copieuze brunchbuffetten die sommige cafés op zondag aanbieden voor ongeveer € 10. ☞ 'Iets drinken' (sommige cafés bieden snelle menu's aan) blz. 30, 'Uit eten' blz. 14 en 'Berlijnse gastronomie' blz. 138. De adressen hieronder staan met nummers aangegeven op de uitneembare vouwkaart in de flap van de cover (bv. 1). Deze nummers staan voor de naam van elke gelegenheid.

Reichstag

► LUNCH

VAN € 15 TOT € 30

☞ **Käfer Berlin** – **vouwkaart E4** - Platz der Republik 1 (in de Reichstag) -

☞ **Brandenburger Tor** - ☎ 226 29 90 - www.feinkost-kaefer.de - 9.00-16.30 u, 18.00-24.00 u. Vanuit dit restaurant op het dak van de Reichstag heeft u een indrukwekkend uitzicht over het oosten van Berlijn. Goede Duitse keuken. Tip: als u vooraf een tafeltje reserveert, hoeft u niet aan te schuiven!

☞ **Die ständige Vertretung** – **vouwkaart F3** - Schiffbauerdamm 8 - ☞ + ☞ Friedrichstraße - ☎ 282 39 65 - www.staev.de - dag. vanaf 11.00 u.

Deze brasserie opende haar deuren in 1997 en was oorspronkelijk bedoeld voor de bedienden van Duitse ministeries die na de eenmaking van Bonn naar Berlijn werden overgebracht.

Unter den Linden

► LUNCH

MINDER DAN € 15

☞ **Deponie N° 3** – **vouwkaart F3** - Georgenstraße 5 - ☞ + ☞ Friedrichstraße - ☎ 20 16 57 40 - www.deponie3.de - ma.-vr. 9.00-1.00 u, za.-zo. 10.00 u-1.00 u. Dit Berlijnse restaurantje, dat bezocht wordt door een uiteenlopend publiek, bevindt zich onder een boog van de S-Bahn! Op de kaart staan Berlijnse specialiteiten, snacks en enkele uitgebreidere gerechten. Jazz en brunch op zondag vanaf 10.00 u.

VAN € 15 TOT € 30

☞ **Theodor Tucher** – **vouwkaart F4** - Pariser Platz 6a - ☞ Brandenburger Tor - ☎ 22 48 94 63 - www.theodortucher.de - dag. 11.00-23.00 u. Deze gelegenheid aan de voet van de Brandenburger Tor houdt het midden tussen een café, een literair salon (literaire evenementen en een mooie selectie boeken) en een klein restaurant (Berlijnse specialiteiten).

► DINER

MEER DAN € 60

☞ **Lorenz Adlon** – **vouwkaart F4** - Unter den Linden 77 - ☞ Brandenburger Tor - ☎ 22 61 19 60 - www.kempinski.com - di.-zo. 19.00-22.30 u. Hier kunt

Het klassieke interieur van restaurant Theodor Tucher, meer dan alleen maar een eetgelegenhed

© R. Nebesky / Photonostop

u genieten van het luxueuze decor van het legendarische Hotel Adlon. Verfynde Franse keuken en klassieke gerechten met een moderne toets.

Gendarmenmarkt

► DINER

VAN € 30 TOT € 60

(42) Lutter und Wegner – vouwkaart F4 - Charlottenstraße 56 - **U** Französische Straße - ☎ 20 29 54 15 - www.lutter-wegner.de - dag. 11.00-3.00 u. Het motto van dit restaurant: 'Wijn, vrouwen en muziek'. Deze wijnbar, die tijdens het interbellum bezocht werd door beroemdheden, trekt nu een chic publiek aan.

(20) Borchardt – vouwkaart F4 - Französische Straße 47 - **U** Französische Straße - ☎ 81 88 62 62 - www.borchardt-catering.de - gesl. zo. Met zijn zuilen en stucplafonds is dit een van de chique en trendy adressen van de stad. Frans geïnspireerde keuken.

MEER DAN € 60

(56) VAU – vouwkaart F4 - Jägerstraße 54 - **U** Hausvogteiplatz - ☎ 20 29 730 - www.vau-berlin.de - gesl. zo. De moderne inrichting past uitstekend bij de vernieuwende keuken. Zoek een plekje op het kleine terras op de binnenplaats en aarzel niet om te informeren naar de geschiedenis van dit gebouw! De kelners zullen uw vragen graag beantwoorden.

Scheunenviertel

► LUNCH

VAN € 15 TOT € 30

(59) Altes Europa – vouwkaart G3 - Gipsstraße 11 - **U** Weinmeister Straße +

(S) Oranienburger Tor – ☎ 28 09 38 40 - www.alteseuropa.com - dag. vanaf 12.00 u. Lekkere bistrokeuken in een zaak die vaak volzet is. Klein terras.

(40) Yumcha Heroes – vouwkaart G2 - Weinbergsweg 8 - **U** Rosenthaler Platz - ☎ 76 21 30 35 - www.yumchaheroes.de - dag. vanaf 12.00 u. Klein restaurant waar u kunt proeven van overheerlijke dumplings, gestoomde Chinese ravioli met een zoetzure smaak.

► DINER

VAN € 15 TOT € 30

(52) Restauration Tucholsky – vouwkaart F2 - Torstraße 189 - **U** Rosenthaler Platz - ☎ 281 73 49 - www.restaurationtucholsky.de - dag. vanaf 12.00 u. Het interieur staat in het teken van Kurt Tucholsky, een schrijver-journalist die actief was onder de Weimarerpubliek. U waant zich meteen in de jaren 1920. De Berlijnse gerechten, zoals de gevulde kool, zijn overheerlijk.

VAN € 30 TOT € 60

(50) Remake – vouwkaart G3 - Große Hamburger Straße 32 - **U** Weinmeisterstraße - ☎ 20 05 41 02 - www.restaurant-remake.de - ma.-za. 17.00-24.00 u. In dit trendy, modern ingerichte restaurant heerst een hartelijke sfeer. Moderne, internationale keuken.

(54) Rutz – vouwkaart F2 - Chausseestraße 8 - **U** Oranienburger Tor, **S** + **U** Friedrichstraße - ☎ 24 62 87 60 - www.rutz-weinbar.de - ma.-za. vanaf 18.30 u, zo. gesl. Rutz, een bekende naam bij Berlijnse fijnproevers, is een van de voornaamste Berlijnse restaurants. De chef weet zijn gasten

WINKELN

Na de hereniging waait de nieuwe Berlijnse wind ook over de handelszaken. Wie van grote merken en winkelcentra houdt, mag zeker de beroemdste winkelstraat van Berlijn niet missen: de **Kurfürstendamm**. In Oost-Berlijn wordt de **Friedrichstraße** tegenwoordig overspoeld door luxe-etalages. Andere paradijzen voor shoppers: **Friedrichspassagen** (met de *Galeries Lafayette*, de enige buiten Frankrijk), de wijken Scheunenviertel met zijn hippe boetieks, en Friedrichshain, rond de Simon-Dach Straße. Ultramodern zijn de winkels van **Prenzlauer Berg**, en dan vooral die in de Kastanienallee en de Oderbergerstraße. In Berlijn zijn er op zondag daarenboven heel wat vlooiemarkten te vinden die een bezoekje waard zijn. Kunstgaleries vindt u in West-Berlijn, rond de **Auguststraße**, in de wijk Scheunenviertel.

Koopjes – Sinds 2004 zijn de officiële koopjesperiodes afgeschaft, elke winkel kan vrij koopjes organiseren. Veel winkels houden echter de oude kalender aan: winter- (eind jan.-begin feb.) en zomerkoopjes (begin aug.).

🔗 Zie ook de rubriek 'Openingstijden' blz. 10.

Unter den Linden

BOEKEN

Berlin Story – **vouwkaart F4** - *Unter den Linden 40* - 📍 **Brandenburger Tor** - ☎ 20 45 38 42 - www.berlinstory.de - *ma.-za. 10.00-19.00 u, zo. 10.00-18.00 u. Alles über Berlin: alles over*

Berlijn, in 2500 werken, alle gewijd aan de stad (sommige in het Frans of het Engels). Bovendien biedt deze boekhandel een waaier souvenirs, infoborden en twee films (gratis) over de geschiedenis van de stad.

LUXEPRODUCTEN

Department Store – **vouwkaart F4** - *Friedrichstraße 71* - 📍 **Französische Straße** - ☎ 20 94 68 00 - www.quartier206.com - *ma.-vr. 10.30-19.30 u, za. 10.00-18.00 u.* Het bijzonder fraaie warenhuis Department Store vormt het hart van het Quartier 206. Nergens anders in Berlijn vindt u zo'n concentratie aan luxeproducten, vooral op het vlak van mode, schoenen, accessoires, juwelen en sigaren.

Gendarmenmarkt

CHOCOLADE

Fassbender & Rausch – **vouwkaart F4** - *Charlottenstraße 60* - 📍 **Stadtmitte** - ☎ 20 45 84 43 - www.fassbender-rausch.de - *ma.-za. 10.00-20.00 u, zo. 11.00-20.00 u.* Een van de beroemdste chocolatiers van de stad, sinds 1863. Het is moeilijk kiezen tussen de talloze smaken, maar proef zeker de chocolademaquettes (Reichstag, Brandenburger Tor!) en bezoek het chocoladerestaurant.

Scheunenviertel

DIVERSEN

Ampelmann Galerie Shop – **vouwkaart G3** - *Hackesche Höfe, Hof 5* - *Rosenthalerstraße 40/41* - 📍 **Hacke-**

REICHSTAG ★★

In de bocht van de Spree onthult de Duitse hoofdstad haar instellingen in gewaagde constructies van glas en beton. In het centrum van deze futuristische architectuur biedt de 'oude' Reichstag, met zijn transparante koepel, een troostende aanwezigheid.

► **Bereikbaarheid:** ① 1,2 Brandenburger Tor, ② 100 Platz der Republik, Reichstag en TXL Unter den Linden. **Vouwkart E3-4 en detailkaart blz. 56-57.**

► **Tips:** Om veiligheidsredenen is de Reichstag enkel te bezichtigen na reservering via de website. Doe dit voor uw vertrek of reserveer een tafeltje in het restaurant boven in het gebouw (zie 'De beste adresjes' blz. 24). Een indrukwekkend uitzicht gegarandeerd, zonder wachtrij!

Reichstag ★★

Detailkaart A1 - Platz der Republik 1 - ☎ 22 73 21 52 of 22 73 59 08 - www.bundestag.de - ♿ - bezoek van de koepel dag. 8.00-23.00 u, laatste toegang om 22.00 u - gesl. 24 dec., 31 dec. vanaf 16.00 u - gratis. Verplicht drie dagen vooraf te reserveren via de website. De 'nieuwe' Reichstag van het herenigde Duitsland, gerestaureerd zonder op de kosten te kijken en bekroond met een **koepel** van staal en glas – een belangrijke toeristische attractie – heeft niets meer te maken met het met kogels doorzeefde bouwwerk, dat lange tijd eenzaam naast de Muur stond. Na een intermezzo van een halve eeuw neemt het gebouw weer zijn plaats op in het hart van het Duitse politieke systeem en biedt het weer onderdak aan het Duitse parlement (de Bundestag). Door de hereniging kwam er een eind aan de lange tocht door de woestijn die het lot in petto had voor dit bouwwerk. De restauratiewerken vingen aan. De Britse architect **Norman Foster**, die de leiding had over de renovatie, lokte een hevige polemiek uit tussen voor- en tegenstan-

ders van zijn geplande koepel, die het verlangen naar democratische transparantie moest symboliseren. De **koepel**★★ van 23 m hoog en 40 m breed werd in 1999 eindelijk onthuld. Twee spiraalvormige trappen slingeren zich langs een met spiegels getooid omgekeerde kegel, die zich uitstrekt tot bij het halfronde waar de afgevaardigden zetelen en die zo een duizelingwekkende lichtschacht vormt. De koepel biedt een verbluffend **panoramisch uitzicht**★★ op heel de stad. De prachtig verlichte koepel, het symbool van het herenigde Duitsland, vormt ook 's nachts een belangrijk herkenningspunt in het stedelijke landschap.

Bundeskansleramt ★★

Vouwkart E3 - Adenauer-Willy-Brandt-Straße 1. De 'Sfinx', de 'wasmachine', het 'Kohlosseum'... nooit eerder werd een architecturaal project zo verguisd. Kwam het doordat de bouwheer niemand minder dan kanselier Helmut Kohl was en het opzet bijzonder groots? Het bouwwerk moest immers de 'republiek van Berlijn' belichamen! Wat er ook van zij, de kanselarij die ontsproot aan het brein van de architecten Axel Schultes en Charlotte

DE BRAND IN DE REICHSTAG

In de nacht van 28 februari 1933, vier weken na de aanstelling van Adolf Hitler als kanselier, staat de Reichstag in vuur en vlam. Een Nederlandse communist wordt ter plaatse aangehouden. Heeft hij in zijn eentje gehandeld, of kreeg hij orders? En zo ja, van wie? Van de nazi's? De nationaalsocialistische leiders grijpen de gelegenheid aan om de anticommunistische dreiging ter sprake te brengen en arresteren de tegenstanders van het regime. In een waar klimaat van burgeroorlog doen ze de president van het Reich, Paul von Hindenburg, diezelfde dag nog de Brandverordnung ondertekenen, een verordening die een uitzonderingsregime installeert. Op 23 maart 1933 stemt de Reichstag de 'Machtigingswet' – waarvoor Hitler alle macht krijgt – ... en het einde van de republiek van Weimar. Ter herinnering aan de staatsgreep van het naziregime in 1933 organiseert het Deutsches Historisches Museum van januari tot september 2013 een tentoonstelling rond 'Berlijn voor en na 1933'. Terzelfder tijd worden her en der in de stad tentoonstellingen en projecties op touw gezet rond het verwoeste Berlijn.

Frank, weerspiegelt op juiste wijze een machtige en democratische staat zonder vooroordelen. Het bouwwerk, dat in 2001 met veel pracht en praal werd ingehuldigd door Gerhard Schröder, bestaat uit een 36 m hoge centrale kubus (de beroemde 'wasmachine') en twee lange vleugels. Zuilen, binnenplaatsen en glaspartijen openen het gebouw naar buiten toe en geven het een dynamisch aanzijn. De Kanselarij biedt onderdak aan de vergaderzalen van het kabinet, de kantoren van de kanseliersvrouw en haar vertrekken op de hoogste verdieping. Achteraan leidt een bruggetje over de Spree naar de *Kanzlergarten*, de privétuin van de kanselarij.

Band des Bundes

Het is moeilijk je een wijziging van het stedelijke landschap voor te stellen die zo drastisch is als deze. Op een uitgestrekt terrein in de schaduw van de Muur verrees in minder dan een decennium

een wijk die de belangrijkste federale instellingen bijeenbrengt. Dit architecturale avontuur begon in 1993, toen een internationale wedstrijd werd uitgeschreven voor de inrichting van de **bocht in de Spree**. Uit de 800 voorstellen kwam het project van de *Band des Bundes* bovendrijven, dat bedacht was door de Berlijnse architecten Alex Schultes en Charlotte Frank en waarin de plattegrond van de stad in deze wijk hertekend werd in de vorm van een oost-westas. Dit 1 km lange en 100 m brede 'lint', dat op ruimtelijke wijze de spreiding van de machten belichaamt, strekt zich uit van de tuin van de kanselarij (*Kanzlergarten*) tot het *Marie-Elisabeth-Lüders-Haus* en overbrugt de Spree tweemaal. Het oorspronkelijke project – dat niet werd uitgevoerd, wat het gevoel van leegte versterkt – voorzag een *Bürgerforum* tussen de kanselarij en het *Paul-Löbe-Haus*.

Paul-Löbe-Haus (Huis der Afgevaardigden) **vouwkaart E3** – Konrad-Adenauer-

POTSDAMER PLATZ ★★

Dit legendarische plein, in de 19de eeuw het symbool van de moderne metro-pool en nu een wijk met ultramoderne torenggebouwen, was lange tijd het drukste kruispunt van Europa. Het plein werd zwaar beschadigd tijdens de Tweede Wereldoorlog en na de oorlog in tweeën gesneden door de Muur. Jarenlang was het oostelijke deel een braakliggend terrein. Na de hereniging werden de Potsdamer Platz en haar omgeving heropgebouwd en kreeg de plek haar oude luister terug. Vandaag is het een van de belangrijkste Europese centra op het vlak van moderne en hedendaagse architectuur.

► **Bereikbaarheid:** **S** en **U** Potsdamer Platz, **bus** 200 Potsdamer Platz.
Vouwkartaar E5 en detailkaart hieronder.

Potsdamer Platz ★★

Detailkaart D1 - Het plein wordt omgeven door torenggebouwen die

de kruising vormen van verschillende wijken. Twee blokken van staal en glas, ontworpen door de Münchense architecten Hilmer en Sattler geven de

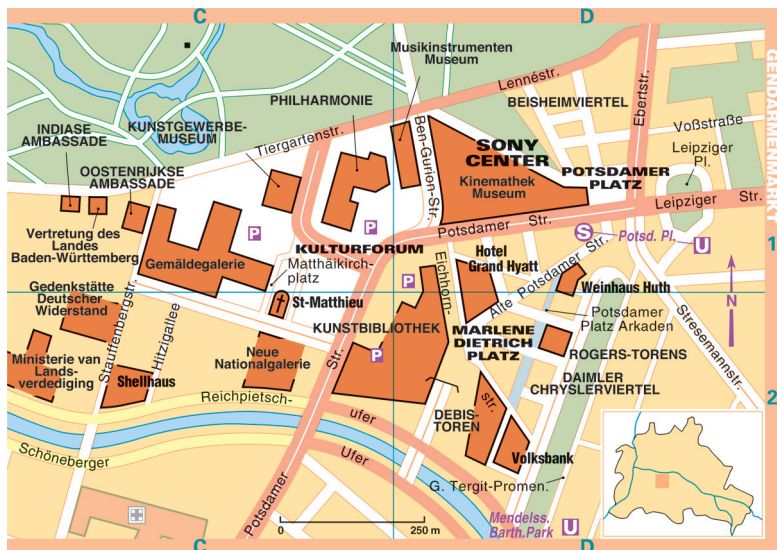

ingang van de stations van de S-Bahn en de U-Bahn aan.

De geschiedenis van dit plein is verre van eenvoudig. In 1989, bij de val van de Muur, vormden de Potsdamer Platz en haar omgeving een uitgestrekt braakland van 480.000 m² in het hart van de stad. Voor de heropbouw werd een beroep gedaan op particuliere investeerders. **Sony, DaimlerChrysler**, de groep **A + T** en de miljonair **Otto Beisheim** zouden elk hun eigen 'wijk' creëren. De debatten die volgden, waren bijzonder geanimeerd. Nooit eerder werd in Europa zo'n belangrijke, centraal gelegen stedelijke zone toevertrouwd aan particuliere investeerders. Niet zonder problemen slaagde men erin de projectontwikkelaars enkele instructies op te

leggen. De wedstrijd voor de herinrichting van het plein, die werd gewonnen door de architecten **Hilmer** en **Sattler**, legde met name een beperking op van de maximale bouwhoogte. De werken werden aangevat in 1994 en meer dan tien jaar lang was het plein een immense en aanhoudende bouwwerf, waarvoor een beroep werd gedaan op de grootste architecten van over heel de wereld: Renzo Piano, Richard Rogers... In 2005 waren de werken zogoed als afgerond en zag een nieuwe wijk het licht: heel modern, ongetwijfeld, maar ook veel minder gewaagd dan aangekondigd, maar misschien meer gewaardeerd door de Berlijners dan de aanvankelijke kritiek op het project liet vermoeden.

📍 blz. 132.

DE BELANGRIJKSTE DATA

1307 – Berlijn en Cölln verenigen zich.

1323-1373 – Heerschappij van de Wittelsbach, een van de machtigste families van Duitsland.

1359 – Berlijn-Cölln treedt toe tot de Hanze, die de handelshavens van Noord-Europa verenigt.

1376 en 1380 – Branden leggen bijna heel Berlijn en Cölln in de as.

1440-1470 – Keurvorst **Frederik II 'de IJzeren'**.

1640-1688 – Bewind van **Frederik-Wilhelm, de Grote Keurvorst**.

1685 – Edict van Potsdam; de hugenoten vestigen zich in Brandenburg.

1709 – Oprichting van één enkele gemeente.

1740-1786 – Heerschappij van **Frederik II (Frederik de Grote)**.

1806-1808 – Bezetting door Napoleon.

1815-1848 – Biedermeierperiode: een nieuwe burgerijcultuur die de nadruk legt op huiselijk geluk.

1870-1871 – Frans-Duitse oorlog.

1871 – Begin van het Duitse Keizerrijk; Berlijn wordt hoofdstad.

3 augustus 1914 – Duitsland verklaart de oorlog aan Frankrijk en Rusland.

1918-1933 – Republiek van Weimar.

Januari 1919 – Opstand van de spartakisten, met geweld onderdrukt. De socialisten Karl Liebknecht en Rosa Luxemburg worden vermoord.

1920 – Kapp-Putsch, radicaal-rechtse staatsgreep, genoemd naar de nationalistische politicus die de Weimarrepubliek trachtte omver te gooien.

1929 – Wereldwijde economische crisis, sociale onrusten in Berlijn.

1933 – De brand in de Reichstag (27-28 februari) geldt als excuus om politieke tegenstanders uit de weg te ruimen. Op 23 maart wordt het Parlement (*Reichstag*) ontbonden en wordt de volmachtenwet voor Hitler gestemd.

Augustus 1936 – Olympische Zomerspelen in Berlijn (📍 blz. 129).

1 augustus 1939 – Duitsland valt Polen binnen. De geallieerden worden bij de oorlog betrokken.

8-9 mei 1945 – Onvoorwaardelijke overgave van Duitsland.

17 juli-2 augustus 1945 – Conferentie van Potsdam, die de verdeling van de stad in vier bezettingszones bekrachtigt.

24 juni 1948-12 mei 1949 – Blokkade van Berlijn.

6 juni 1951 – Eerste uitgave van de *Berlinale* (📍 blz. 15), een initiatief van de Amerikanen.

13 augustus 1961 – Bouw van de Muur (📍 blz. 130).

1987 – 750ste verjaardag van de stad.

9 november 1989 – Val van de Muur (📍 blz. 130).

3 oktober 1990 – Hereniging van Duitsland.

Juni 1991 – Bundestag verhuist van Bonn naar Berlijn.

November 2005 – Angela Merkel wordt kanselier.

Juni 2011 – Het einde van de kern-energie wordt gestemd: tegen 2022 moeten alle Duitse kerncentrales de deuren sluiten.

STEDENBOUWKUNDE

'Berlijn is een stad met vele gezichten', luidt de bekende en veel geciteerde uitspraak van architect Werner Düttmann. Er lopen zo veel uiteenlopende projecten, er is zo veel gesloopt en er worden zulke radicale veranderingen aangebracht, dat het moeilijk is de stad als één geheel te zien. Tot vandaag heeft Berlijn zijn oude architecturale erfgoed regelmatig opgeofferd aan progressieve ideeën, en elke generatie heeft zijn stempel op de stad gedrukt.

De dubbele stad (middeleeuwen)

Het middeleeuwse centrum bestond uit twee delen, die van elkaar werden gescheiden door de Spree. Aan de ene kant van de rivier lag Berlijn, rond de oude markt (nu Molkenmarkt) en de Nikolai-kirche; aan de andere kant Cölln, rond de vismarkt en de aan de H. Petrus gewijde Petrikirche. Van het middeleeuwse

Berlijn-Cölln resten slechts weinig sporen: enkele straatnamen (Klosterstraße, Molkenmarkt...), overblijfselen van kerken en een klein stukje van de oude omwalling (in de huidige Littenstraße).

De tijd van de Grote Keurvorst (17de eeuw)

Onder keurvorst **Frederik Wilhelm** (1640-1688) werd begonnen met de heropbouw van de stad, die zwaar beschadigd was door de Dertigjarige Oorlog. Het stedelijke landschap dat vorm kreeg in de tweede helft van de 17de eeuw, wordt gekenmerkt door de ononderbroken reeks woningen, gevel

tegen gevel. Door het reglement van 1647, dat de dalende weg tussen de koninklijke residentie en het jacht-reservaat duurzaam wilde maken en omzomen met duizenden lindebomen (*Linden*) en notelaars, zag **Unter den Linden** het licht.

De tijd van Frederik de Grote (18de eeuw)

De tijd van Frederik de Grote was er een van pracht en praal. Het **Forum Fridericianum**, het monumentale plein, omgeven door weelderige bouwwerken, werd ontworpen als beginpunt van de **Linden**, de laan die in de daaropvolgende decennia werd aangelegd, met aan weerszijden schitterende paleizen en publieke gebouwen met culturele functies. Dit is ook de tijd van de heraanleg van het Friedrichsforum en de **Tiergarten**, die een 'park ter vermaak' werd, 'open voor de bevolking' (🕒 blz. 109).

De geniale Schinkel (midden 19de eeuw)

In het midden van de 19de eeuw gaf de architect **Karl Friedrich Schinkel** (🕒 blz. 137) de stad haar burgerlijk karakter. De *Neue Wache* (zijn eerste werk), de wijzigingen aan de kathedraal van Berlijn, het Altes Museum, de heropbouw van het Schauspielhaus en de Friedrichswerdersche Kirche getuigen van de verscheidenheid en de pracht van zijn oeuvre. Van de zowat 30 bouwwerken die hij heeft opgetrokken, staat nog slechts weinig overeind. Daarbij komen nog zijn beeldhouw-

DE BERLIJNSE MUUR

De context

Na de Tweede Wereldoorlog wordt Berlijn verdeeld in vier bezettingszones (Amerikaanse, Britse, Franse en Russische bezetting). De stad wordt zo meteen ook de speelbal van de wereldpolitiek. Op 23 mei 1949 wordt de **Bundesrepublik Deutschland** (BRD) opgericht, en op 7 oktober de **Deutsche Demokratische Republik** (DDR). De Berlijnse agglomeratie wordt een deelstaat van de BRD, terwijl de grondwet van de DDR de stad opeist als hoofdstad. Allebei claimen ze daarbij Berlijn in zijn geheel.

Van de versperringen tot de Muur

Tijdens de jaren 1950 vertrekken steeds meer mensen uit de DDR. Zondag **13 augustus 1961** wordt in de vroege ochtend een zwaarbewaakte voorlopige versperring opgetrokken langs de grens met West-Berlijn. De versperring wordt al gauw vervangen door een muur die de stad in twee stukken snijdt. De grens tussen de zones wordt de enige plek waar men tussen oost en west kan reizen.

Van beide kanten

Door de scheiding moeten in beide delen van de stad de ontbrekende instellingen en vestigingen zo snel mogelijk opnieuw worden gevormd. De omgeving van de *Gedächtniskirche* wordt het centrum van West-Berlijn, de Alexanderplatz het zwaartepunt van de renovatie van het oostelijke stadscentrum. Beide delen ondergaan wijzigingen, met behulp van

een groot aantal subsidies, en moeten fungeren als uitstalraam voor hun respectieve politieke systeem. Ondanks alles wordt aan beide zijden het leven van de meeste Berlijners weer normaal.

De val

In 1989 werkt de opheffing van de gesloten grens tussen Hongarije en Oostenrijk het vertrek van steeds meer Oost-Duitsers in de hand. Op 4 november komen meer dan een half miljoen mensen samen op de Alexanderplatz om democratische hervormingen te eisen. Tijdens een persconferentie op 9 november kondigt **Günther Schabowski**, lid van het partijbureau van de *Sozialistische Einheitspartei Deutschlands* (SED), een soepelere reglementering aan op het vlak van reizen naar het buitenland. Wanneer hem gevraagd wordt wanneer deze maatregel van kracht wordt, antwoordt hij: 'Meteen, nu onmiddellijk.' De Oost-Berlijners die naar het westen willen, stromen in groten getale toe bij de grensovergangen, die op dat ogenblik nog van niets weten. De stad wordt overspoeld door een immense golf van euforie. De toestand grenst aan de totale chaos. In de loop van de weken die volgen, worden nieuwe grensovergangen geopend. De opening van de Brandenburger Tor, op **22 december 1989**, anderhalve maand na de val van de Muur, heeft een grote symbolische waarde.

Sindsdien is het grootste deel van de Muur gesloopt. Het grootste nog bestaande stuk is de *East Side Gallery* (📍 blz. 88).

Vertaling	Karin Kustermans, Valérie Maes
Omslagontwerp	Keppie & Keppie
Omslagfoto	Corbis
Ontwerp binnenwerk	Keppie & Keppie
Oorspronkelijke titel	Le Guide Vert Berlin Week-end
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Directie	Olivier Brossolet
Hoofredactie	Anne Teffo
Uitgevers	Aude Gandiol, Françoise Rault (Michelin), Lieven Defour (Lannoo)
Redactie	Guylaine Idoux, Aurélia Bollé, Cécile Bouché-Gall, Clarisse Bouillet, Tiphaine Cariou, Annabelle Georgen, Laurent Gontier, Régis Présent-Griot
Cartografie	Stéphane Anton, Michèle Cana, Géraldine Deplante, Isabelle Delouvry Stadsplattegronden op basis van de gegevens van TeleAtlas - © TeleAtlas 2012
Met dank aan	Toeristische Diensten van Duitsland en Berlijn, Didier Broussard, Pascal Pinchonnat, Hélène Bouchoucha

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2013

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen...) beschouwd worden als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld. Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres	De Groene Reisgids Uitgeverij Lannoo Kasteelstraat 97 B-8700 Tielt degroenereisgids@lannoo.be	De Groene Reisgids Uitgeverij Terra Lannoo bv Papiermolen 14-24 3994 DK Houten degroenereisgids@terralannoo.nl
---------------------	---	--

www.lannoo.com

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudig en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

D/2013/45/322 - NUR 512 - ISBN 978-90-209-9322-6